

Kauppa- ja teollisuusministeriön hallinnonalan tulevaisuuskatsaus 2006

Kauppa- ja teollisuusministeriön hallinnonalan tulevaisuuskatsaus 2006

Tekijät (toimielimestä: nimi, puheenjohtaja, sihteeri)		Julkaisu-aika
Erkki Virtanen, puheenjohtaja Hannu Lipponen, sihteeri		Joulukuu 2006
		Toimeksiantaja(t)
		Kauppa- ja teollisuusministeriö
		Toimielimen asettamispäivä
		9.1.2006
Julkaisun nimi		
Kauppa- ja teollisuusministeriön hallinnonalan tulevaisuuskatsaus 2006		
Tiivistelmä		
<p>Elinkeinopolitiikan suuria haasteita ovat kasvava maailmantalouden keskinäinen riippuvuus, syvenevä tietoteknologian hyödyntäminen ja ympäristöongelmat sekä Suomessa palvelualojen tuotannon osuuden kasvu, väestön ikääntyminen ja keskittyvä alueellinen talouskehitys. Vastedes elinkeinopolitiikassa on entistä tärkeämpää, että markkinat ja innovaatioprosessi ja niiden keskinäinen vuorovaikutus toimivat kaikki hyvin.</p> <p>Aktiivisen kuluttajan merkitys innovaatioiden synnyttäjänä kasvaa. Tehokkaat markkinat pakottavat yritykset hakemaan kilpailuetua innovatiivisilla ratkaisuilla. Kilpailu pitää myös hinnat kohtuullisina. Julkisten palvelualojen matala tuottavuus on merkittävä huolenaihe.</p> <p>Liiketoimintaympäristöä on kehitettävä niin, että huomattava t&k-panostus johtaisi entistä useammin menestykseen markkinoilla, asiakkaan tarpeisiin perustuvat innovaatiot lisääntyisivät, nopean kasvun yrityksiä olisi enemmän ja tieto- ja viestintäteknologian hyödyntäminen liiketoiminnassa syvenisi.</p> <p>Päästökauppa ja energian hinnan hidastavat kansantuotteen kasvua ja muuttavat tuotannon rakennetta. Tämä kehitys pakottaa innovaatioihin, joiden tuloksena syntyy, jos kaupallistaminen onnistuu, uutta liiketoimintaa energiapihien ja ympäristöstävällisten tuotteiden ja toimintatapojen muodossa.</p> <p>Elinkeinopolitiikassa KTM toteuttaa "konserniajattelua" yhentämällä omia politiikka-alueitaan (mm. yritys, teknologia, kuluttaja, kilpailu, energia). Lisäksi tarvitaan laajempaa yhteistyötä muiden politiikka-alojen kanssa (työllisyys, opetus, alue) laaja-alaisen elinkeinopolitiikan ohjelman tai jopa elinkeinoministeriön muodossa.</p> <p>Markkinaehtoisesti toimivissa yhtiöissä valtio-omistajan tavoitteita ovat kannattavuus ja pitkäjänteinen omistaja-arvon kasvattaminen. Osakemyynneistä saatuja tuloja käytetään t&k-toiminnan ja infrastruktuurihankkeiden rahoittamiseen.</p> <p>Kauppa- ja teollisuusministeriön yhdyshenkilö: Elinkeino-osasto/Hannu Lipponen p. (09) 1606 3606</p>		
Asiasanat		
Elinkeinopolitiikka, Energia, Globalisaatio, Ilmasto, Innovaatiot, Kestävä kehitys, Kilpailu, Kilpailukyky, Kuluttajat, Palvelualat, Teknologia, Teollisuus, Yritykset, Yrittäjä		
ISSN	ISBN	
1459-9376	952-489-091-7	
Kokonaissivumäärä	Kieli	Hinta
30	Suomi	13 €
Julkaisija	Kustantaja	
Kauppa- ja teollisuusministeriö	Edita Publishing Oy	

Esipuhe

Elinkeinopolitiikan suuria haasteita ovat kasvava maailmantalouden keskinäinen riippuvuus, syvenevä tietoteknologian hyödyntäminen ja ympäristöongelmat sekä Suomessa palvelualojen tuotannon osuuden kasvu, väestön ikääntyminen ja keskittyvä alueellinen talouskehitys.

Vastedes elinkeinopolitiikassa on entistä tärkeämpää, että markkinat ja innovaatioprosessi ja niiden keskinäinen vuorovaikutus toimivat kaikki hyvin. Energian saatavuus on turvattava ja tuotannon muiden perusrakenteiden on myös oltava huippukunnossa. Elinkeinopolitiikan avainkysymyksiä tarkastellaan seuraavin otiskoin ja lisäksi alueellinen kehitys on läpikäyvä teema.

Aktiivinen kuluttaja ja toimivat markkinat: Toimivat markkinat ruokkivat innovaatioita. Aktiivisen kuluttajan merkitys yrityksen kumppanina tuotekehityksessä ja innovaatioiden synnyttäjänä kasvaa. Kilpailu pakottaa yritykset hakemaan kilpailuetua innovatiivisilla tuotteilla ja toimintatavoilla. Kilpailu pitää myös hinnat kohtuullisina. Julkisten palvelualojen matala tuottavuus on merkittävä huolenaihe ja sen pääasiallinen syy on kilpailun puute.

Ideasta kaupallinen menestys: Julkisin toimin liiketoiminta- ja innovaatioympäristöä on kehitettävä niin, että huomattava tutkimus- ja kehityspanostus johtaisi entistä useammin menestykseen markkinoilla, asiakkaan tarpeisiin perustuvat innovaatiot lisääntyisivät, nopean kasvun yrityksiä olisi enemmän ja tieto- ja viestintäteknologian hyödyntäminen liiketoiminnassa syvenisi. Erityisiä kysymyksiä ovat jalostusteollisuuden uusiutuminen ja kilpailukyky sekä innovatiiviset palvelut ja niiden vienti.

Kestävä kehitys, energia ja ilmasto: Päästökauppa hidastaa kansantuotteen kasvua ja nostaa tiettyjen toimialojen kustannuksia muuttaen siten tuotannon rakennetta. Näin vaikuttaa myös energian hinnan nousu. Toisaalta tämä kehitys pakottaa innovaatioihin, joiden tuloksena syntyy, jos kaupallistaminen onnistuu, uutta liiketoimintaa energiapihien ja ympäristöystävällisten tuotteiden, tuotantomenetelmien ja toimintatapojen muodossa.

Elinkeinopolitiikan johtaminen: KTM toteuttaa “konserniajattelua” yhdentämällä omia politiikka-alueitaan (mm. yritys, teknologia, kuluttaja, kilpailu, energia). Lisäksi tarvitaan laajempaa yhteistyötä muiden politiikkalohkojen kanssa (työllisyys, opetus, alue) laaja-alaisen elinkeinopolitiikan ohjelman tai jopa elinkeinoministeriön muodossa.

Omistajapolitiikka: Markkinaehtoisesti toimivissa yhtiöissä valtio-omistajan tavoitteita ovat kannattavuus ja pitkäjänteinen omistaja-arvon kasvattaminen. Niiden omistajaohjaus hoidetaan keskitetysti. Osakemyynneistä saatuja tuloja käytetään t&k-toiminnan ja infrastruktuurihankkeiden rahoittamiseen.

Erkki Virtanen
kansliapäällikkö

Sisällys

Esipuhe	5
Sisällys	7
1 Talouden muutosnäkymät	9
2 Aktiivinen kuluttaja ja toimivat markkinat.	13
3 Ideasta kaupallinen menestys.	16
4 Kestävä kehitys, energia ja ilmasto	21
5 Elinkeinopolitiikan johtaminen.	24
6 Omistajapolitiikka	28
Liite	30

1 Talouden muutosnäkömät

Toimintaympäristön muutoksia	Haasteita politiikalle
<ul style="list-style-type: none"> – Keskinäinen riippuvuus kasvaa maailmantaloudessa. Maailman talouskasvu on nopeaa, mutta Länsi-Euroopan kehitys on epävarma. Venäjän talous kasvaa nopeasti. – Luonnonvarat ja ympäristötekijät muokkaavat maailmanlaajuisesti tuotevalikoimaa ja lisäävät ekotehokkaiden ratkaisujen kysyntää. – Tiedon ja asiantuntemuksen liikkuvuus kiihtyy – yritysten on koko ajan uudistettava kilpailuetuaan ja valtion taasen toimintaympäristöä. – Palvelujen maailmankauppa kasvaa nopeasti. – Suomessa palvelualojen tuotannosta nousee. Teollisuuden tuotannon määrä kuitenkin kasvaa. – Suomi on alueellisesti entistä keskittyneempi ja väestö ikääntyneempi. 	<ul style="list-style-type: none"> – Tarvitaan joustavat työ- ja hyödykemarkkinat, jotta rakennemuutos teollisuudesta palvelualojen tuotantoon onnistuu sujuvasti. Samalla palvelualojen tuottavuuden on noustava. Jalostusteollisuuden kuihtuminen on estettävää. – Energia- ja ympäristöosaamisen kaupallistaminen vientituotteiksi – Osaavaa työvoimaa tarvitaan lisää ja samalla väestö ikääntyy. Ikääntyminen uhkaa elinkeinotoimintaa keskusten ulkopuolella. – Hyvinvointivaltiosta hyvinvointiin: turvallisuus siirryttäessä perinteisestä palkkatyöstä uudensuhteisiin ja yrittäjyyteen – Jähmeät sisämarkkinat ja protektionismi hidastavat EU:n kehitystä. Myös liika kotimainen sääntely uhkaa jäykistää yritysten toimintaympäristöä.
Elinkeinopolitiikan lähtökohtia ja linjauksia ¹	
<ul style="list-style-type: none"> – Taloudelliseen integraatioon on suhtauduttava avoimesti. Globaalissa taloudessa Suomella on hyvät menestyksen mahdollisuudet. Maailmantalouden ja Venäjän kasvu on Suomelle hyvä lähtökohta. Tavoite on, että yhteistyö Venäjän kanssa syvenee nopeasti kaupasta kumppanuuteen. – Pohjoismaisille arvoille perustuva yhteiskunta on hyvä perusta tuottaa globaaliin menestykseen tarvittavia innovaatioita. Nopean muutoksen maailmassa sitäkin on uudistettava. – Markkinoiden toimivuutta parannetaan edelleen. Palvelualojen innovatiivisuuden ja tuottavuuden kohentamiseen panostetaan. Turvataan jalostusteollisuuden toimintaedellytykset (strategia, foorumi, osaamiskeskittymät). – <i>Hyvä liikenneinfrastruktuuri on säilytettävä Suomen kilpailuetuna.</i> – Vaikutetaan EU:n sääntelyyn (energia, ympäristö), sisämarkkinoihin ja protektionismiin niin, että ne tukevat kilpailukykyä. – Kotimaisen sääntely-ympäristön kannustavuutta lisätään ja huolehditaan säädösvalmistelun vaikutusten arvioinnista. 	

¹ Kursiivilla merkityissä päävastuu on muualla kuin KTM:n hallinnonalalla.

Talous globaalisti

Globalisaatio tarkoittaa keskinäisen riippuvuuden kasvua maailmantaloudessa. Se on myös maailmanmarkkinoiden nopeaa kasvua, kun Aasian ja Etelä-Amerikan taloudet kehittyvät nopeasti. Euroopan unionin taloudellinen kehitys on epävarmuustekijä Suomelle. EU:n olisi uudistettava sosiaalinen mallinsa ja työmarkkinoitaan, tehostettava sisämarkkinoitaan ja avauduttava ulospäin.

Työvoiman ja tutkimus- ja kehitystoiminnan liikkuvuus kiihtyy. Tieto- ja viestintäteknologiaa hyödynnetään tuotannossa läpitukevasti. Tieto ja asiantuntemus eivät ole enää tiukasti paikkaan sidottuja ja yritys saattaa menettää hyvinkin nopeasti kilpailuetunsa. Innovaatioprosessin jatkuva hallinta on tällöin kilpailuedun pääasiallinen lähde.

Maat kilpailevat toimintaympäristöllään. Yhdysvallat on toistaiseksi kyennyt houkuttelemaan EU-maita ja erityisesti Suomea enemmän kansainvälistä tutkimus- ja kehitystoimintaa, tutkijoita ja huippuosaavaa henkilöstöä. Kiina ja Intia kasvattavat osuuksiaan myös tällä alueella.

Palvelut lisäävät nopeasti osuuttaan maailmankaupasta. Intian palveluvienti on kasvanut erittäin nopeasti viimeiset kymmenen vuotta, kun sinne on erityisesti Yhdysvalloista siirtynyt tiettyjä toimintoja. Intia on kuitenkin myös merkittävä liike-elämän ja tietotekniikan palvelujen tuoja. EU-maista Englanti, Saksa, Ranska ja Alankomaat ovat merkittäviä palvelujen viejiä. Palvelujen kauppa toimii siis molempiin suuntiin. Suomesta palvelujen vienti on vaatimatonta.

Tuotannon ulkomaistaminen ei arvioiden mukaan aiheuta työpaikkojen vähennystä, mikäli työmarkkinat toimivat hyvin. Yhdysvalloissa, Iso-Britanniassa ja Tanskassa palvelualoille lasketaan syntyneen enemmän työtilaisuuksia kuin ulkomaille on siirtynyt työpaikkoja – päinvastoin on käynyt Saksassa, Ranskassa ja Ruotsissa.

Rakennemuutos Suomessa

Teollisuuden kansantuoteosuus on Suomessa Irlannin jälkeen EU15-maiden korkein. Teollisuuden osuus työpaikoista laskee tulevaisuudessa, vaikka teollisuuden tuotanto kasvaa. Haasteellista on korvata vähentyvä teollisuustuotannon osuus markkinaehtoisella palvelujen tuotannolla. Tämä edellyttää toimivia hyödyke-markkinoita, joustavia työmarkkinoita ja hyvää kykyä ennakoida koulutuksen tarpeet.

Hidastuuko tuottavuuden kasvu palveluvaltaistumisen vuoksi, koska teollisuus on perinteisesti vastannut nopeasta tuottavuuden kasvusta? Vastaus riippuu paljolti

siitä kuinka nopeasti liike-elämän palvelualojen tuottavuus vastedes kasvaa – tällä hetkellä taso on kansainvälisesti matala. Myös yksityisten ja julkisten lopputuote-palveluiden tuottavuuden on noustava. Tietotekniikan hyödyntäminen on nimenomaan palvelualoilla kääntänyt työn tuottavuuden vahvaan nousuun Yhdysvalloissa. Suomi ei kuitenkaan ole vielä johtavia maita tietotekniikan hyödyntämisessä.

Teollisuudessa uutta tuotantoa syntyy siellä missä markkinat kasvavat. Mitä pidemmälle tuote tai kokoonpano on standardoitu, sitä helpompaa on myös jo olemassa olevan tuotannon siirtäminen. Huipputekniikan osalta toistaiseksi uutta tuotantoa on syntynyt lähemmäksi markkinoita. Tuotekehityksessäkin saattaa tapahtua samanlainen siirtymä.

Pääomavaltainen perus- eli jalostusteollisuus ei siirry herkästi mutta voi kuihtua. Maailmantalouden, Venäjän ja itäisen Euroopan kasvu tuovat jalostusteollisuudelle merkittäviä liiketoiminnan mahdollisuuksia. Jalostusteollisuudella on kuitenkin uhkia. Päästökauppa ja EU:n energiamarkkinoiden yhdentymisen nostavat energian hintaa. EU:n massiivinen lainsäädäntö vaikeuttaa liiketoiminnan kehittämistä. Tutkimus- ja kehitystoiminta suuntautuu pääasiassa olemassa olevaan tuotantoon ja vähemmän uusiin liiketoimintoihin. Jalostusteollisuuden toimintaedellytysten turvaamiseksi tarvitaan strategia. Perusteollisuusfoorumin perustaminen voi olla tarpeen. Jalostusteollisuuden alojen sisällyttäminen suunnitteilla oleviin osaamiskeskittymiin vauhdittaisi kehitystä. Toimiva logistiikka on Suomessa teollisuuden kilpailuetu, joka on säilytettävä.

Myös Suomessa liika sääntely uhkaa jäykistää yritysten toimintaympäristöä. Elinkeinopolitiikassa huolehditaan yritysten sääntely-ympäristön hyvästä laadusta. Sääntelyn vaikutuksia yritystoiminnalle selvitetään johdonmukaisesti ja toimintaympäristön kilpailukyvyyn seuraamiseksi luodaan kansainväliseen vertailutietoon perustuvia indikaattoreita.

Suomella on hyvät lähtökohdat hyödyntää Venäjän talouskasvua. Venäjän kaupassa pk-yritykset ovat huomattavia toimijoita. Venäjä on suuri mahdollisuus Suomelle myös pidemmälle menevässä taloudellisessa integraatiossa. Suomalaisen yritysten sijoittumiseen Venäjälle on panostettava, sillä se on kaupan laajuuteen nähden vielä vaatimatonta.

Työikäinen väestö vähenee vuoden 2010 jälkeen suurten ikäluokkien siirtyessä eläkkeelle, ellei maahanmuutto vilkastu. Uusia työpaikkoja avautuu lähes kaikissa ammattiryhmissä ja kaikilla alueilla. Samalla kun on pulaa osaavasta työvoimasta, huonosti koulutettua työvoimaa on edelleen työttömänä. Aluekehityksen jakolinjan toisella puolella ovat suuret kaupunkiseudut ja toisella pienet kaupungit ja syrjäinen maaseutu. On tarpeen synnyttää uusia edellytyksiä paikalliselle erikoistumiselle. Työnteon muodot moninaistuvat; yrittäminen lisääntyy ja uudet liike-

toimintamallit edellyttävät joustavampia työmarkkinoja. Ihmisten turvallisuus on työmarkkinoiden muutoksissa taattava.

Pohjoismaisille arvoille perustuva yhteiskunta näyttää, useiden arvioiden mukaan, olevan tasa-arvoinen ja samalla tehokas tuottamaan yhä maailman taloudessa menestykseen tarvittavia innovaatioita. Uudistuksia tarvitaan, muuten on vaarana juuttua yhteiskunnan kehityksessä ns. vaurauskeskeiseen vaiheeseen. Niitä ovat työmarkkinoiden toimivuus, verotuksen ja tulonsiirtojen kannustavuus ja kuluttajien huomioonottaminen innovaatioissa. Selkeä sanoma on, että globalisaatioon on tartuttava mahdollisuutena. Tämä näkökulma tarjoaa lähtökohdan elinkeinopolitiikan kehittämiseksi myös Suomessa.

2 Aktiivinen kuluttaja ja toimivat markkinat

Toimintaympäristön muutoksia	Haasteita politiikalle
<ul style="list-style-type: none"> – Kuluttajien päätökset ohjaavat yhä suuremmin tuotantoa ja yritysten toimintaa. – Kaikkialla kuluttajien merkitys innovaatioiden lähteenä ja tuotekehityksessä yritysten kumppaneina kasvaa. – Vapaa-ajan arvostus, kaupungistuminen, ikääntyminen ja kestävä kehitys muuttavat kulutusta. – Kilpailu kiristyy kotimarkkinoilla. – Yritysten osuus palvelujen tuotannossa kohoaa. 	<ul style="list-style-type: none"> – Kulutustuotteista kehitetään kansainvälisesti kilpailukykyisiä. – Hyvinvointipalvelujen uudistamisessa tarvitaan ammatillisen ja kaupallisen osaamisen yhdistämistä, lisää valinnanvapautta asiakkaalle ja osaamisen viennin. – Tuottavuutta on kohennettava julkisessa palvelutuotannossa. – Tarvitaan toimivat markkinat, jotka haastavat yritykset uudistuksiin ja laskevat Suomen korkeaa hintatasoa. – Parempi markkinoiden ja innovaatioiden vuorovaikutus
Elinkeinopolitiikan lähtökohtia ja linjauksia	
<ul style="list-style-type: none"> – Kriittiset ja osaavat kuluttajat ovat edelläkävijöitä ja luovat Suomelle hyvät mahdollisuudet kehittää uusia vientituotteita ja toimia ulkomaisten yritysten innovaatiotoiminnan koemarkkinoina. Kulutustutkimuksella edistetään innovaatioita. Kulutustuotteiden kehittämistä ja käyttäjälähtöisyyttä painotetaan nykyistä enemmän teknologiaohjelmissa ja rahoituksessa. – Kuluttajien luottamus on edellytys markkinoiden tehokkaalle toiminnalle. Kilpailu kannustaa innovaatioihin eli synnyttää uusia tuotteita, parantaa laatua, pakottaa edulliseen hinnoitteluun ja lisää tuotannon tehokkuutta. Toimivat markkinat kannustavat yrittämään. – Kartelloitumisen kitkeminen pois Suomen markkinoilta on edelleen ajankohtaista. Kilpailusäädännön tehokkaassa täytäntöönpanossa keskitytään ensisijaisesti kaikkein vakavimpien kilpailunrajoitusten selvittämiseen. Tarpeen on laatia nykyistä täsmällisemmät säännökset julkisen elinkeinotoiminnan avoimuudesta ja läpinäkyvyydestä. – Hyvinvointipalveluissa korostuvat palvelujen järjestäminen markkinaehtoisesti ja yksityisen palvelutuotannon neutraalit toimintaedellytykset. Kuluttajan valinnanvapaus edellyttää innovaatioita ja uusia toimintamalleja palveluiden tilaamisessa ja tuotannossa. – Tutkimuksen lisäämistä, monitieteisyyttä ja yhteensovittamista puoltavat mm. innovatiivisuus, luottamus, kuluttajakuvan pirstaleisuus ja kilpailun toimivuus. 	

Aktiivinen kuluttaja on muutoksen moottori

Kuluttajien valinnat muuttavat talouden rakenteita. Vaativan kuluttajan ja yrityksen vilkas vuoropuhelu on tärkeää uusien ideoiden ja tuotteiden kehittämisessä. Pohjoismaiseen tapaan kuluttajat Suomessa ovat maailman mitassa edelläkävijöitä erityisesti kriittisyytensä ja osaamisensa puolesta. Tämä luo Suomelle hyvät mahdollisuudet kehittää uusia tuotteita ja toimia ulkomaisten yritysten innovaatio- ja kehitystoiminnan koemarkkinoina. Kuluttajakuva pirstaloituu ja lisää tutkimuksen tarvetta. Kulutustutkimus edistää innovaatioita, sillä tutkimustulokset auttavat yrityksiä hahmottamaan markkinoita ja tuovat esille kuluttajan kriittisen äänen. Kulutustuotteiden kehittämistä ja käyttäjälähtöisyyttä tulisi painottaa vastedes enemmän myös teknologiaohjelmissa ja -rahoituksessa.

Henkilökohtaisten palvelujen osalta olemme edelleen liiaksi itsepalveluyhteiskunta. Väestön ikääntyessä voidaan odottaa, että hemmottelun ja ylellisyyden markkinat kasvavat samoin kuin uudenlaisten hyvinvointipalveluiden kysyntä.

Kuluttajien luottamus on markkinoiden tehokkaan toiminnan edellytys. Informaatiolla ja tutkimuksella voidaan varmistaa, että kuluttajien, viranomaisten ja yritysten tiedontaso nousee, mikä osaltaan lisää kuluttajien ja yritysten vuoropuhelua mm. turvallisuudesta ja laadusta. Kuluttajien hyvinvointi tarkoittaa tiivistä poikkihallinnollista yhteistyötä (esim. elintarvikkeiden turvallisuus).

Tehokkaat ja toimivat markkinat ovat kuluttajien ja yritysten etu. Kilpailun perusteeton rajoittaminen ei palvele kuluttajia, yrityksiä eikä julkista sektoria. Koska kilpailupolitiikka ja kuluttajapolitiikka täydentävät toisiaan, on perusteltua, että niitä hoidetaan Suomessa keskitetysti.

Toimivat markkinat – asiakkaan etu ja innovaatioiden lähde

Suomessa 1990-luvun alussa aloitettu markkinoiden avaaminen on hyödyttänyt kuluttajia ja vaikuttanut myönteisesti toimialojen kehitykseen. Irrottautuminen aiemmasta perinnöstä on kuitenkin yhä meneillään. Kilpailun puute näkyy korkeana hintatasona ja matalana tuottavuutena monilla aloilla.

Kilpailusäädännön tehokas täytäntöönpano edellyttää keskittymistä kaikkein vakavimpien kilpailunrajoitusten selvittämiseen. Palveluelinkeinot ja monet muut toimialat ovat vielä käytännössä verraten suljettuja. Sääntelyn karsimista on tarpeen jatkaa lääkemarkkinoilla, liikenteessä ja kaupassa. Sähkömarkkinoilla kilpailun toimivuudessa on puutteita. Julkinen tuotanto vaikuttaa yritysten toimintaedellytyksiin. Kartelloitumisen kitkeminen Suomen markkinoilta on edelleen ajankohtaista. Lisätään tutkimusta markkinoiden toimivuudesta (mm. jakelun toimivuus kuluttajan kannalta) ja eri toimialojen kilpailutilanteesta.

Tuontakilpailun lisääntyminen olisi Suomen varsin suljetuilla palvelualoilla merkittävä markkinoiden toiminnan tehostaja kuin myös kannustin vientiin ja kansainvälistymiseen. Vähittäiskaupassa tuontakilpailu on jo pakottanut kotimaiset yritykset uusimaan ja tehostamaan toimintatapojaan. Kuluttajalle tämä on näkynyt kohtuullisempana hintatasona.

Kunnat ja kuntayhtymät muodostavat liikelaitoksia ja yhtiöitä, jotka kilpailevat markkinoilla toimivien yritysten kanssa. Kilpailunrajoituslain nojalla ei tällä hetkellä ole mahdollisuutta puuttua julkisen liikelaitoksen aiheuttamiin kilpailun vääristymiin. Kuntien, yritysten ja kilpailuviranomaisen olisi sovittava selkeistä julkisen elinkeinotoiminnan puitteista, jotka turvaavat tasapuolisen kilpailun.

Väestön ikääntyminen ja työvoiman vähentyminen edellyttävät aidosti uusia malleja hyvinvointipalveluihin hankintaan ja tuotantoon. Perinteisessä mallissa, jossa kunta toimii tuottajana, ei ole selkeitä kannustimia innovaatioihin ja tuottavuuden nostoon. Tällekin alalle tarvitaan kilpailua, joka synnyttää laadukkaampia ja paremmin kysyntään vastaavia palveluita kuin pelkästään kunnallinen palvelutuotanto. Lisäksi julkisen palvelutuotannon tuottavuus on Suomessa viime vuosina laskenut ja on huomattavasti alle EU- ja OECD-maiden keskitason. Yritystoiminnan puuttuminen sosiaali- ja terveystalouksista on myös haitannut niiden kehittymistä vientikelpoisiksi tuotteiksi.

3 Ideasta kaupallinen menestys

Toimintaympäristön muutoksia	Haasteita politiikalle
<ul style="list-style-type: none"> – Tulevaisuudessa innovaatioiden kohteina ja lähteinä ovat yhä enemmän liiketoimintamallit, luovuus, kuluttajat, asiakkaat ja yhteiskunnan prosessit. – Liiketoiminnan uudistamisen tahti kiihtyy ja tieto- ja viestintäteknologian soveltaminen syvenee. – Valtiot ja alueet kilpailevat liiketoiminta- ja innovaatioympäristöllä. – Monikulttuuristen innovaatioympäristöjen merkitys kasvaa. – Työvoimakapeikat lisääntyvät. 	<ul style="list-style-type: none"> – Markkinalähtöisten innovaatioiden nostaminen teknologialähtöisten rinnalle – Miten houkutella osaavia ja luovia yksilöitä innovatiivisiin ympäristöihin Suomesta ja ulkomailta – Huippututkimuksen turvaaminen – Palvelujen viennin lisääminen – Sisältötuotannosta, kulttuurista ja luovuudesta liiketoimintaa – Yrittäjyys ja kasvuyritykset – Yksityistä rahoitusta ja osaamista yrityksen alkuvaiheeseen – Alueellinen liiketoiminta- ja innovaatioympäristö kilpailukykyiseksi – Parempi innovaatioiden ja markkinoiden vuoro vaikutus
Elinkeinopolitiikan lähtökohtia ja linjauksia ²	
<ul style="list-style-type: none"> – Kriittinen menestystekijä on liiketoiminnan osaaminen eli kasvun, asiakaslähtöisyyden, aineettoman pääoman ja kansainvälisen liiketoiminnan hallinta ja johtaminen. Tärkeää on teknologian ja palvelun yhdistäminen. <ul style="list-style-type: none"> • Lisätään tukea markkinalähtöisille, ei-teknisille innovaatioille. • Liiketoiminnan ja tekniikan osaamisten yhdistämisestä tehdään vahvuus. Lisätään yhteistyötä yritysten, kaupallisten yliopistojen ja teknisten yliopistojen kesken. • Panostetaan tietotekniikan hyödyntämiseen liiketoiminnassa. • <i>Liiketalouden tutkimuksen ja opetuksen tasoa parannetaan. Koulutuksessa lisätään myyntiosaamista ja asiakkuuden hallintaa. Suositetaan poikkitieteellisyttä yliopistopinnoissa.</i> • Immateriaalioikeuksien hyödyntämiseksi liiketoiminnassa ja niiden viranomaishallinnon kehittämiseksi laaditaan kansallinen ohjelma. – Luodaan vahvoja klustereita osaamiskeskittymien avulla erityisesti jalostusteollisuuden. Palvelualoilla edistetään innovatiivisuutta ja tietotekniikan hyödyntämistä. – Liiketoiminnan uudistaminen ja innovaatioiden kaupallistaminen edellyttää innovatiivisia yrittäjiä, kasvuhakuisia yrityksiä ja näille otollista ilmapiiriä. 	

² Kursiivilla merkityissä päävastuu on muualla kuin KTM:n hallinnonalalla.

- Uudistetaan yrityspalveluita. Poistetaan välittäjäorganisaatioiden päällekkäisyydet. Panostetaan alueellisiin klustereihin osaamiskeskusohjelmassa. Kehitetään perheyriyten toimintaedellytyksiä.
- Valtion erityisrahoituslaitoksia suunnataan nykyistä paremmin korjaamaan markkinoiden toiminnan puutteita.
- Korostetaan yritysosaamisen luomista ja valikoivuutta, kun julkisin varoin täydennetään pääomasijoitusmarkkinoita.
- *Houkutellessaan verokannustimilla yksityisiä riskisijoittajia tarjoamaan kokemustaan rahoitusta yritysten alkuvaiheen kasvun jouduttamiseksi. Vakuutusyhtiöiden ja työeläkejärjestelmän panostusta yritysten rahoittamisessa lisätään. Innovatiivisia nuoria yrityksiä tulee kannustaa myös suorilla veronhuojennuksilla.*
- Lisätään poliittiseen ohjaukseen perustuvaa kysyntävetoista innovaatiotoimintaa ja hyödynnetään julkisia hankintoja.
- *Tuetaan yrityksiä kehittämään työssä jaksamista ja koulutusta. Työvoiman saatavuuden turvaaminen edellyttää systemaattista koulutuksen mitoittamista ja tarpeiden ennakointia. Työperäistä maahanmuuttoa lisätään.*
- *Yliopistojen, tutkimuslaitosten ja johtavien yritysten yhteistyönä luodaan tieteen, teknologian ja taiteen huippuyksiköitä. Yliopistoilta tämä edellyttää nykyistä joustavampaa resurssien suuntaamista ja ammattimaista johtamista.*
- *Ammattikorkeakoulut suunnataan selkeästi tukemaan tietoon ja taitoon tukeutuvaa korkeaa ammattiosaamista. Niillä tulee olla myös vahva vastuu aluekehityksestä.*
- *Panostetaan hyvään ja houkuttelevaan elinympäristöön (mm. turvallisuus, kulttuuri, verotus) luovuuden ja innovatiivisten verkostojen innostamiseksi.*

Liiketoiminnan taidot teknologisen osaamisen rinnalle

Suomen innovaatioympäristö on perinteeltään teknologiakeskeinen. Tulevaisuudessa innovaatioiden kohteina ja lähteinä ovat yhä enemmän mm. liiketoimintamallit, kuluttajat ja yhteiskunnan prosessit. Vastedes tarvitaan teknologialähtöisen ja markkinalähtöisen innovaatiotoiminnan tasapainoista yhdistelmää. Tämä tarkoittaa tuen lisäämistä markkinalähtöisille, ei-teknisille innovaatioille.

Kriittinen menetystekijä on liiketoiminnan osaaminen eli kasvun hallinta, asiakaslähtöisyys, kansainvälinen liiketoiminta ja johtaminen. Yhä tärkeämpää on, että teknologiaan sidotaan palvelu. Suomessa on selkeä tarve kohentaa liiketoiminnan taitoja niin kansainvälisille markkinoille suuntaavissa kuin henkilö- ja hoivapalvelujen yrityksissä. Liiketoiminnan ja tekniikan osaamisen yhdistämisestä on luotava vahvuus mm. Tekesin ohjelmien avulla ja lisäämällä yhteistyötä kaupallisten yliopistojen ja yritysten kesken. Koulutukseen tarvitaan lisää myyntiosaamista ja asiakkuuden hallintaa.

Yritykselle kilpailuetua yhä enenevästi luo aineeton pääoma, joka koostuu työntekijöiden kyvyistä, yrityksessä olevasta tiedosta, yrityskuvasta ja immateriaali-

keuksista sekä asiakas- ja yhteistyösuhteista. Henkisen pääoman suojaaminen edellyttää immateriaalioikeuksien tuntemista, ymmärtämistä ja hallintaa. Yritysten kannalta tämä tarkoittaa erityisesti immateriaalioikeuksien ja laajemminkin aineettoman pääoman liiketaloudellisen merkityksen kartoittamista. Immateriaalioikeuksien säädösympäristön kehittäminen on olennainen osa innovaatiojärjestelmää. Immateriaalioikeuksien oikeudenkäyntijärjestelmien kansainvälisen kehityksen vuoksi täytyy tuomioistuinkäsittelyä Suomessa keskittää, jotta asiantuntemus saadaan koottua. Immateriaalioikeuksien ja aineettoman pääoman hyödyntämiseksi liiketoiminnassa ja niiden viranomaishallinnon kehittämiseksi tarvitaan strategista otetta kansallisen ohjelman muodossa.

Yritysten kasvuhaluukkuus ei Suomessa yllä kansainväliselle huipulle. Osaamisintensiivisten toimintaansa käynnistävien yritysten ongelma on bisnesosaamisen puute ja rahoituksen saatavuus. Yksityisten riskisijoittajien kokemusta ja rahoitusta tarvitaan yritysten alkuvaiheen kasvun jouduttamiseen ja sitä voidaan parhaiten edistää verokannustimilla. Esimerkiksi yrityskaupasta saadut voitot voitaisiin sijoittaa uuteen yritystoimintaan verovapaasti. Verotulon menetystä ei tapahdu vaan verotus siirtyy myöhempään vaiheeseen ja samalla verotettavan tulon määrä kasvaa. Innovatiivisten nuorten yritysten verokannusteet ovat käytössä monissa maissa ja ne ovat nousemassa EU:ssa politiikkakeskusteluun.

Julkiset toimet pääomasijoitusmarkkinoiden puutteiden korjaamiseksi ovat valtaosin rahanjakoa useille pienehköille hankkeille eikä niihin liity juurikaan bisnesosaamisen siirtoa, jota aloitusvaiheen yritykset tarvitsevat. Toimintaa on suunnattava valikoivaan yritysten kehittämiseen. Yksi mahdollisuus on yrityshautomot, jotka keskittyisivät tähän kiinteistötoimintojen sijaan. Valtion erityisrahoituslaitoksia suunnataan muutoinkin nykyistä paremmin korjaamaan markkinoiden puutteita. Yrityspalveluiden uudistamisessa yritysten kasvun edistäminen on tärkeällä sijalla.

Työeläkelaitosten (ml. julkinen sektori) ja vakuutusyhtiöiden tulisi nykyistä laajemmin voida sijoittaa pääomasijoitusrahastoihin ja suoraan yritysten osakkeisiin. Pääomamarkkinoilla verotusta tulee muuttaa niin, että se on neutraali ulkomaisten ja kotimaisten sijoittajien ja sijoituskohteiden kesken.

Innovatiivisuuden lisääminen ja tuottavuuden parantaminen edellyttää, että tuetaan yrityksiä panostamaan työssä jaksamiseen ja koulutukseen. Hyvän ja houkuttelevan elinympäristön ylläpitäminen (mm. turvallisuus, kulttuuri, verotus) on luovuuden ja innovatiivisten verkostojen synnyttämisen perusedellytys.

Osaamiskeskittymiä ja teknologian soveltamista

Globaali kilpailu pakottaa erikoistumaan ja verkottumaan. Tähän vaatimukseen voidaan vastata eri teknologia- ja teollisuusalojen klusteripohjaisella yhteistyöllä.

Käynnissä oleva valmistelutyö tähtää muutaman kansainvälisen huipputason strategisen osaamiskeskittymän syntymiseen ja vahvistumiseen valittavilla aloilla.

Tarpeen on myös luoda alueellisia omiin vahvuuksiin perustuvia klustereita näiden kansallisten osaamiskeskittymien rinnalle. Osaamiskeskusohjelmassa ollaan siirtymässä klusterilähtöiseen toimintamalliin ja jokaiselle klusterille valitaan kansallinen koordinaattori. On tärkeää, että TE-keskukset toimivat aktiivisesti osaamiskeskusohjelmissa ja myös varmistavat niiden yhteyden kansalliseen innovaatiopolitiikkaan. Koordinaattorit tulee keskittää TE-keskuksiin, mikä takaa suoran yhteyden Tekesin teknologiaohjelmien ja klustereiden välille aluetasolla.

Teollisuus pystyy Suomessa vastedes selviytymään erikoistumalla ydinosaamiseensa ja korkean jalostusasteen tuotantoon. Jalostusteollisuudessa tarvitaan erityisiä panostuksia tutkimukseen ja tuotekehitykseen sekä uusien tuoteideoiden, liiketoimintamallien ja teknologioiden tuloksellista kaupallistamista. Erityisiä toimenpiteitä ovat em. kansainvälisen huipputason osaamiskeskittymien rakentaminen ja muualla kehitetyn teknologian nopea omaksuminen, innovatiivinen soveltaminen ja muita tehokkaampi käyttö. Tarpeen on myös laatia yhteinen teollisuusstrategia esimerkiksi perustettavan jalostusteollisuuden foorumin puitteissa. Elin-
tarviketalouden kilpailukyvyyn parantaminen vaatii myös toimenpiteitä laajalla rintamalla.

Liike-elämän palvelut ovat merkittävä välituote ja niiden merkitys innovaatioiden luojana ja siirtäjinä korostuu verkottuneessa liiketoiminnassa. Toimialan kehittyneisyys ja tuottavuus heijastuvat siten suoraan myös muiden alojen kehitykseen. Liike-elämän palvelualojen matalan tuottavuuden syitä ovat vähäisempi pääomaintensiivisyys, tieto- ja viestintäteknologian hyödyntäminen ja tutkimus- ja kehitysmenot suhteessa huippumaihin. Suomen palveluvienti on selkeästi pienempi kuin EU-maissa keskimäärin. Palvelualojen kehittäminen edellyttää panostusta innovatiivisuuden sekä vienti- ja kansainvälistymistaitojen kehittämiseen.

Yritystoiminnan ja elinkeinopolitiikan uudistumista tukevaa ennakointitoimintaa tulee kehittää yhteistyössä eri toimijoiden kanssa. Hyvänä esimerkkinä on Tekesin ja Suomen Akatemian yhteinen FinnSight 2015 ennakointihanke.

Koulutus ja työvoima

Korkeakoululaitos on kehitetty alueellisesti ja määrällisesti kattavaksi, minkä tuloksena opetus ja tutkimus hajaantuvat pieniin, voimavaroiltaan heikkoihin yksiköihin. Kehittämistoimet tulisi suunnata suurempien kokonaisuuksien luomiseen, toiminnan vaikuttavuuden lisäämiseen sekä opetuksen ja tutkimuksen laadun, sisällön ja tehokkuuden parantamiseen. Yliopistojen tulee erikoistua aloille, joilla niiden on mahdollista päästä kansainväliselle huipulle.

Ammattikorkeakoulujen luomisen tavoite oli tuottaa korkeatasoisia ammattiosajia ja tukea tietoon ja osaamiseen perustuvaa aluekehitystä. Ammattikorkeakoulujen tavoiteohjauksessa sovitaan kullekin ammattikorkeakoululle alakohteisesti koulutustarjonta. On kuitenkin arvioitu, että nykyinen ohjausmalli olisi käytännössä kuntapohjainen ja opiskelijalähtöinen ja olisi siten johtamassa pahaan koulutetun työvoiman kysynnän ja tarjonnan epätasapainoon.

Työvoiman saatavuuden turvaaminen edellyttää dynaamisia työmarkkinoita, systemaattista koulutuksen mitoittamista ja tarpeiden ennakointia ja työikäisten valmiuksien jatkuvaa kehittämistä. Tarvitaan lisää työperäistä maahanmuuttoa.

Alueellinen liiketoiminta- ja innovaatioympäristö yhtenäiseksi

Suomessa on laaja yhteisymmärrys siitä, että alueiden kehittäminen ja yritysten kilpailukyvyyn parantaminen perustuu ensisijaisesti osaamiseen ja innovaatioihin. Julkisten tukiohjelmojen rinnalle on syntynyt noin kaksisataa välittäjäorganisaatiota kuten teknologiakeskukset, kuntien kehitysyhtiöt, yrityshautomot sekä yliopistojen ja ammattikorkeakoulujen yrityssuhteita hoitavat tahot. Välittäjäorganisaatioiden toiminnassa, joka perustuu rahoitukseen lukuisista julkisista lähteistä, on todettu olevan päällekkäisyyttä.

Julkinen kysyntä ja ohjaus edistämään innovaatioita

Euroopan ja myös Suomen ongelmana on suhteessa Yhdysvaltoihin, että kysyntään vaikuttavaa innovaatiopolitiikkaa on tehty liian vähän. EU:n komission johdolla kehitellyt uusien teknologioiden käyttöönottoon tähtäävät teknologiayhteisöt ovat näkyvin askel tähän suuntaan. Ympäristön, energian, liikenteen ja terveydenhuollon alueilta löytyy runsaasti kohteita, joissa uuden teknologian kehittämistä, testausta ja soveltamista voitaisiin vauhdittaa poliittisen ohjauksen ja julkisten hankintojen avulla. Esimerkiksi Suomen tavoite nostaa ekotehokkuus koko tuoteketjussa maailman kärkitasolle edellyttää kokonaan uudenlaisia tapoja toimia, uusia ekotehokkaita tuotteita ja uutta teknologiaa.

4 Kestävä kehitys, energia ja ilmasto

Toimintaympäristön muutoksia	Haasteita politiikalle
<ul style="list-style-type: none"> – Yhä niukemmat energiavarat pitävät energian hinnan korkealla. – Suomessa sähkön hinta on noussut merkittävästi sähkömarkkinoiden ja EU:n päästökaupan yhteisvaikutuksesta. Päästötavoitteet kiristyvät tulevaisuudessa. – Energiaintensiiviselle teollisuudelle päästövelvoitteet aiheuttavat merkittävän lisäkustannuksen. – Kioton kauden velvoitteiden hoito pienentää bruttokansantuotetta lähes prosentilla. 	<ul style="list-style-type: none"> – Miten turvata kilpailukykyisen energian saanti ja samalla täyttää kansainvälisten ympäristösitoumusten asettamat velvoitteet? – Miten samalla kääntää ympäristön tuomat rajoitteet pitkällä aikavälillä myönteiseksi taloudelliseksi kehitykseksi?
Elinkeinopolitiikan lähtökohtia ja linjauksia	
<ul style="list-style-type: none"> – Energiapolitiikan toimia uudelleen suuntaamalla ja tehostamalla uuden energia- ja ilmastopoliittisen selonteon ja sen toimeenpanon mukaisesti voidaan joitain ympäristövelvoitteiden aiheuttamia ongelmia pienentää. – Valtio aikoo vaimentaa muutosvaiheen kustannuksia hankkimalla tarvittavia päästömääriä lisää käyttämällä hyväksi ns. Kioton mekanismeja. – Käynnissä olevissa neuvotteluissa tulevaisuuden päästötavoitteissa tulee kv. yhteistyöllä huolehtia siitä, ettei synny lisää kilpailukyyn vääristymiä eikä liikaa rasitetta Suomen kansantaloutta ja teollisuutta. – Kestävä taloudellinen kehitys edellyttää, että markkinoiden toimintaedellytykset turvataan ja että riittävän monipuolinen ja luotettava sähkön ja muun energian saatavuus varmistetaan. – Ympäristöosaamisen ja -teknologian kaupallistaminen tarjoaa onnistuessaan hyvät mahdollisuudet Suomen elinkeinoelämälle. 	

Kilpailukykyisen energian saanti ja ympäristösitoumukset

Ilmakehän lämpeneminen ja luonnonvarojen hupeneminen ovat maapallonlaajuisia ja niin myös keinot niiden hallitsemiseen. Väestön, liikenteen ja teollisuustuotannon kasvu kuormittavat ympäristöä. Kilpailu yhä niukemmista energiavaroista merkitsee energian hinnan pysymistä korkealla. Suomen velvoitteet kasvihuonekaasupäästöjen osalta voidaan nykyisten järjestelmien puitteissa hoitaa, mutta EU:n päästökaupan ja sähkömarkkinoiden ja yhteisvaikutuksesta sähkön hinta on noussut ja nousu voi olla pysyvää.

Kioton sopimus rajoittaa kasvihuonekaasupäästöjä jaksolla 2008–2012. Energiaintensiiviselle teollisuudelle päästövelvoitteiden hoitaminen aiheuttaa erittäin merkittävän lisäkustannuksen. Yksittäisistä tuotannon aloista metallien valmistus kärsisi tehtyjen selvitysten perusteella suhteellisesti eniten. Kioton kauden velvoitteiden hoito pienentäisi bruttokansantuotetta lähes prosentilla, jos päästöoikeuksien hinta pysyy nykytasolla. Paikallisesti työtilaisuuksien menetykset voivat olla hyvinkin merkittäviä. Kielteiset vaikutukset kasvaisivat lisää Kioton kauden jälkeen, sillä nykyisen sopimuksen jälkeiselle ajalle tultaneen kansainvälisissä neuvotteluissa esittämään yhä haasteellisempia tavoitteita.

Onko näille uhkakuville tehtävissä mitään? Keinot ovat todella vähissä, mutta energiapolitiikan toimia uudelleen suuntaamalla ja tehostamalla voidaan joitain vääristymiä oikaista. Lisäksi valtio aikoo vaimentaa muutosvaiheen kustannuksia hankkimalla tarvittavia päästömääriä lisää käyttämällä hyväksi ns. Kioton mekanismeja. Pidemmällä aikavälillä tulee panostaa kansainvälisten tavoitteiden sisältöön. Neuvottelut tulevaisuuden päästötavoitteista ovat käynnissä ja päästötavoitteet kiristynevät tulevaisuudessa. Näissä neuvotteluissa tulee huolehtia, että kaikki keskeiset maat myös EU:n ulkopuolelta ovat samassa rintamassa, jottei synny lisää kilpailukyvyn vääristymiä eikä liikaa rasitetta Suomen kansantaloutta ja teollisuutta.

Kansantalouden kannalta energiainfrastruktuuri tukee mahdollisimman hyvin kestävästä taloudellisesta kehityksestä eikä aseta sille pullonkauloja seuraavin toimin:

- Huolehditaan, että markkinoiden toimintaedellytykset ovat turvatut.
- Varmistetaan riittävän monipuolinen ja luotettava sähkön ja muun energian saatavuus. Tämä tarkoittaa ensinnäkin kaikkien kotimaisten energiantuotantomuotojen hyödyntämistä täysimääräisesti. Toiseksi se tarkoittaa myös, ettei vastedeskään mitään vähäpäästöistä tai päästöjen kannalta haitatonta ja kustannustehokasta tuotantomuotoa suljeta pois uutta kapasiteettia rakennettaessa. Näin luodaan edellytyksiä pitkäjänteiseen investointitoimintaan Suomessa ja luodaan osaltaan edellytyksiä uuden sähkön tuotannon perusvoimakapasiteetin investoinneille vuoteen 2015 mennessä.
- Huolehditaan, että verkkoihin voidaan syöttää polttoaineita ja sähköä joustavasti useista eri suunnista ja lähteistä ja että energiaverkkoihin ja -järjestelmiin liittyminen on vaivatonta. Tämä parantaa uskoa vakaa-seen hintaan ja luo halukkuutta energia- ja muiden investointien tekemiseen.

Ympäristön tuomat rajoitteet myönteiseksi taloudelliseksi kehitykseksi

Suomella on suuria mahdollisuuksia tuotteistaa ja markkinoida korkealuokkaista ympäristöosaamistaan ja lisätä ympäristöteknologian vientiään, sillä energia- ja materiaalitehokkaiden ratkaisujen kysynnän ennakoidaan kasvavan huomasti ajan mittaan. Samalla teknologian kehittyminen avaa uusia mahdollisuuksia ratkaista ympäristöongelmia. On mahdollista siirtyä vähän energiaa kuluttavaan teknologiaan, lisätä kierrätystä ja suljettuja prosesseja, tehostaa jätehuoltoa ja hallita paremmin vesi- ja energiavarantoja. Mahdollisuuksien hyödyntäminen edellyttää kuitenkin innovatiivisuutta, hyvää kilpailukykyä ja tuotteiden onnistunutta kaupallistamista, sillä monet muutkin maat toimivat samoin.

5 Elinkeinpolitiikan johtaminen

<p>Haasteita politiikalle</p> <ul style="list-style-type: none"> – Suomi tarvitsee tietoa, osaamista, teknologiaa, luovuutta, kuluttaja- ja markkinanäkökulmaa innovaatioihin, liiketoiminnan taitoja, elinikäistä oppimista, työssä jaksamista, oikein koulutettua työvoimaa, otollista ympäristöä yrittäjyydelle ja yritysten kasvulle. – Suomi tarvitsee toimivia markkinoita, jotka kannustavat innovaatioihin, synnyttävät laadukkaita palveluita, tuovat kuluttajille parempaa ostovoimaa ja valinnanvapautta ja joilla yritykset pystyvät kilpailemaan muiden toimijoiden kanssa yhtäläisin ehdoin. – Suomi tarvitsee energiainfrastruktuurin, joka vastedeskin turvaa luotettavan ja kohtuuhintaisen energian saatavuuden.
<p>Elinkeinpolitiikan lähtökohtia ja linjauksia</p> <ul style="list-style-type: none"> – Elinkeinpolitiikan toimenpiteet kohdistetaan niin, että tuloksena on maailman paras liiketoiminta- ja innovaatioympäristö. <p>Konserniajattelu KTM:n hallinnonalalle</p> <ul style="list-style-type: none"> – KTM muokkaa kilpailu- ja kuluttajapolitiikan, teknologiapolitiikan ja yrityspolitiikan toimet saumattomaksi elinkeinopolitiikan ytimeksi, joko tukee innovaatioiden ja markkinoiden hedelmällistä vuorovaikutusta. – Hallinnonalalla tiivistetään käynnissä olevaa strategista yhteistyötä edelleen ja arvioidaan myös organisaatiomuutosten tarvetta. Hallinnonalan yhteinen ennakointi ja tutkimus korostuvat johdon strategisina työkaluina. – Yrityspalveluissa lisätään markkinaperusteisuutta ja välittäjäorganisaatioiden päällekkäisyydet puretaan. <p>Kohti elinkeinoministeriötä</p> <ul style="list-style-type: none"> – KTM vahvistaa otettaan innovaatiopolitiikan (tiedepolitiikka, teknologiapolitiikka, yrityspolitiikka) kansallisessa ohjauksessa ja toimeenpanossa. Perusta on valtion tiede- ja teknologianeuvosto, joka laajennetaan innovaationeuvostoksi. – KTM:n oman konserniajattelun lisäksi tarvitaan laajempaa elinkeinopolitiikan yhteistyötä politiikan muiden lohkojen (työllisyys, opetus, alue, maaseutu) kanssa. Tämä edellyttää laaja-alaista elinkeinopolitiikan ohjelmaa hallituksen politiikkaohjelman muodossa. – Alueelliset TE-keskukset toimivat asiakassuuntautuneesti ja verkottuneesti. TE-keskukset vahvistavat osaamistaan ja rooliaan elinkeinopolitiikan toimijoina sekä alueen verkostojen kehittäjänä. – Laajennetaan TE-keskusten toiminta-alueita koulutukseen ja puretaan työvoimapolitiittisen ja muun ammatillisen aikuiskoulutuksen päällekkäisyydet. – KTM on aktiivinen ja aloitteellinen myös muilla yritysten toimintaympäristöön vaikuttavilla yhteiskuntapolitiikan alueilla, kuten verotus, ympäristö, sosiaali- ja terveydenhuolto, liikenne ja viestintä.

- Hallinnonalojen välistä tutkimus- ja ennakointiyhteistyötä kehitetään.
- Ajan mittaan elinkeinoministeriön perustaminen on välttämätöntä kansainvälisesti kilpailukykyisen liiketoimintaympäristön turvaamiseksi. Ehdottaman tärkeää on, että energia- ja ilmastoasiat kuuluvat sen toimialaan.

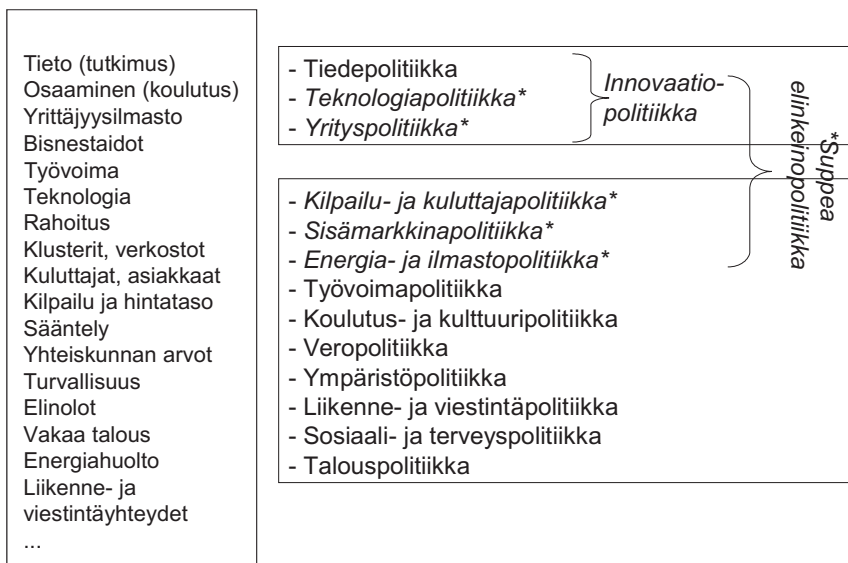
Konserniajattelu KTM:n hallinnonalalle

Vastedes elinkeinopolitiikassa on ensisijaista huolehtia että markkinat ja innovaatioprosessi ja niiden keskinäinen vuorovaikutus toimivat kaikki hyvin. Energian saatavuus on turvattava ja tuotannon muiden perusrakenteiden (liite) on myös oltava huippukunnossa.

Kauppa- ja teollisuusministeriössä ja hallinnonalalla muokataan kilpailu- ja kuluttajapolitiikan (ml. sisämarkkinapolitiikka) ja innovaatiopolitiikan toimet saumatomaksi elinkeinopolitiikan ytimeksi tavoitteenaan innovaatioiden ja markkinoiden hyvin toimiva vuorovaikutus.

Innovaatiopolitiikka on tiede-, teknologia- ja yrityspolitiikan toimenpiteiden kokonaisuus (ks. kuvio). Kauppa- ja teollisuusministeriössä ja hallinnonalalla se on saumatonta teknologiapolitiikan ja yrityspolitiikan yhteistyötä. Se on yhtäläillä tiivistä yhteistyöstä yhteistyötä opetusministeriön suuntaan tiede- ja koulutuspolitiikan kysymyksissä.

Toimintapuitteet ja politiikat

Valtion hallinnon tasolla on innovaatiopolitiikassa ja elinkeinopolitiikassa on yhteinen toimintaa ohjaava strategia. KTM:llä on johtava rooli sen ja siihen perustuvien linjausten valmistelussa valtion tiede- ja teknologianeuvostossa, josta kehitetään innovaationeuvosto.

Elinkeinopolitiikan toteutuksessa yhteistyö ja työnjako hallinnon eri alueellisilla tasoilla ja välittäjäorganisaatioiden kesken selkiytetään. Poistetaan välittäjäorganisaatioiden päällekkäisyydet. Panostetaan alueellisiin klustereihin osaamiskeskusohjelmassa. Yrityspalveluita kehitetään markkinaperusteisesti.

Kohti elinkeinoministeriötä

Inhimilliset resurssit korostuvat tulevaisuudessa kilpailukyvyyn lähteenä ja samalla väestö ikääntyy Suomessa. Tämä asettaa suuria paineita työmarkkinoiden toimivuudelle ja osaamistarpeiden ennakkoinnille, jotta yritykset voivat Suomessa kehittää innovatiivista liiketoimintaa vastedeskin. Liiketoiminnan kehittämisedellytykset poikkeavat jo nyt huomattavasti alueittain ja erojen ennakoidaan yhä kasvavan.

Työvoimapolitiikassa painotusta on tarpeen siirtää työttömyyden hoitamisesta työvoimakapeikkojen ja yritysten kokemien osaavan työvoiman rekrytointiongelmien poistamiseen. Osaavan työvoiman saatavuus on yritysten kehitystä ja kasvua rajoittava tekijä. Samaan aikaan suurten ikäluokkien ikääntymisen myötä yritykset ja julkinen sektori kilpailevat niukkenevasta työvoimasta.

Nykyisillä sektorikohtaisilla nuoriso- ja aikuiskoulutuksen määrärahoilla on käytännössä vaikea suunnata osaavan työvoiman tarjontaa yritystoiminnan tarpeisiin. Koulutuksen ennakointi on otettava lähelle elinkeinon kehittämistä. Lisäksi koulutustarpeet on nähtävä alueellista näkökulmaa laajemmin sillä jo nyt työvoimatoimistot kilpailevat ammatillisen koulutuksen oppilaista. Työperäisen maahanmuuton lisääminen edellyttää toimenpiteitä.

Energian saatavuus ja päästökauppa vaikuttavat vastedes ratkaisevasti teollisuuden ja muunkin elinkeinotoiminnan kilpailukykyyn Suomessa. Kyse on tärkeästä infrastruktuurista ja markkinoiden toimivuudesta. Kyse on ennakoitavissa olevasta sääntely-ympäristöstä. Energia- ja ilmastoasiat ovat toimivien markkinoiden ja toimivan innovaatiojärjestelmän ohella kiinteä osa sitä elinkeinopolitiikkaa, jonka tavoitteena on tukea Suomessa toimiville yrityksille kansainvälisesti huippuluokan liiketoimintaympäristö.

Laaja elinkeinopolitiikka on yhteistyötä yhteiskuntapolitiikan muiden lohkojen kanssa (ks. kuvio). KTM on aktiivinen ja aloitteellinen myös muilla yritysten toimintaympäristöön vaikuttavilla yhteiskuntapolitiikan alueilla, kuten verotus, maaseutu, ympäristö, sosiaali- ja terveydenhuolto, liikenne ja viestintä.

Hallinnonalojen välistä tutkimus- ja ennakointiyhteistyötä ja kokemusten vaihtoa tulee kehittää. Erityisen tärkeää on tehdä yhteistyötä suuriin kansallisiin haasteisiin tai muihin sellaisiin horisontaalisiin teemoihin liittyen, jotka eivät ole minäkään yksittäisen ministeriön tai hallinnonalan vastuulla.

Yritystoiminnan, työmarkkinoiden, koulutuksen ja alueellisten näkökulmien yhteensovittamiseksi tarvitaan nykyistä tehokkaampaa yhteistyötä. Tämä edellyttää laaja-alaista elinkeinopolitiikan ohjelmaa hallituksen politiikkaohjelman muodossa.

Ajan mittaan elinkeinoministeriön perustaminen on välttämätöntä kansainvälisesti kilpailukykyisen liiketoimintaympäristön turvaamiseksi. Ehdottaman tärkeää on, että energia- ja ilmastoasiat kiinteänä elinkeinopolitiikan osana kuuluvat mahdollisesti perustettavan elinkeinoministeriön toimialaan.

6 Omistajapolitiikka

Lähtökohtia ja linjauksia

- Valtion yritysvarallisuus on merkittävä osa kansallisvarallisuutta. Valtio pyrkii sen hoidossa mahdollisimman hyvään taloudelliseen ja yhteiskunnalliseen kokonaistulokseen.
- Markkinaehtoisesti toimivissa yhtiöissä valtio-omistajan tavoitteita ovat kannattavuus ja pitkäjänteinen omistaja-arvon kasvattaminen.
- Osakemyynneistä saatuja tuloja käytetään tutkimus- ja kehittämistoiminnan ja infrastruktuurihankkeiden rahoittamiseen.
- Markkinaehtoisesti toimivien yhtiöiden omistajaohjaus hoidetaan keskitetysti ja eriytetään kunkin alan sääntelystä ja muista viranomaistehtävistä.
- Omistajaohjausta säätelevä laki ja muu normisto uudistetaan ja täsmennetään markkinaolosuhteita vastaaviksi.
- Eriyistehtäviä hoitavien yhtiöiden omistajaohjaus liitetään osaksi kyseisen viranomaistehtävän hoitamista. Omistajaohjauksen tehokkuus ja johdonmukaisuus varmistetaan myös niiden osalta.

Pääosa valtionyhtiöistä ja valtion osakkuusyhtiöistä toimii markkinaehtoisesti. Niissä valtio-omistajan keskeisiä tavoitteita ovat kannattavuus ja pitkäjänteinen omistaja-arvon kasvattaminen. Näitä yhtiöitä on noin neljäkymmentä ja niistä yli kymmenen on pörssinoteerattuja. Kaikkien markkinaehtoisesti toimivien yhtiöiden omistajaohjauksessa on kysymys erillisestä omistajuustoiminnosta, joka tulee eriyttää kunkin alan sääntelystä ja muista viranomaistehtävistä. Eriyttäminen toteutetaan 1.5.2007, jolloin uusi valtion omistajaohjausyksikkö aloittaa toimintansa valtioneuvoston kansliassa. Näin toteutuva omistajaohjauksen keskittäminen varmistaa myös valtion omistajapolitiikan ja -ohjauksen johdonmukaisuuden.

Markkinaehtoisesti toimivissa yhtiössä valtio pyrkii kulloinkin parhaaseen taloudelliseen kokonaistulokseen, tarvittaessa ja mahdollisuuksien mukaan myös eduskuntavaltuuksien puitteissa toteutettavien omaisuuden myyntien ja yritysjärjestelyjen kautta. Omistusta arvioitaessa otetaan huomioon valtion strategiset intressit ja omistuksesta luovuttaessa otetaan myyntitulojen lisäksi huomioon myös järjestelyjen vaikutukset yritysten toimintaedellytyksiin.

Valtion omistajapolitiikalta odotetaan avoimuutta, ennakoitavuutta ja johdonmukaisuutta. Avoimuutta ja ennakoitavuutta parannetaan viemällä osakemyynntejä ja yritysjärjestelyjä koskevat valtuudet eduskunnan käsittelyyn kunkin vaalikauden alussa sekä laatimalla eduskuntavaltuuksiin perustuvat omistajastrategiat, jotka

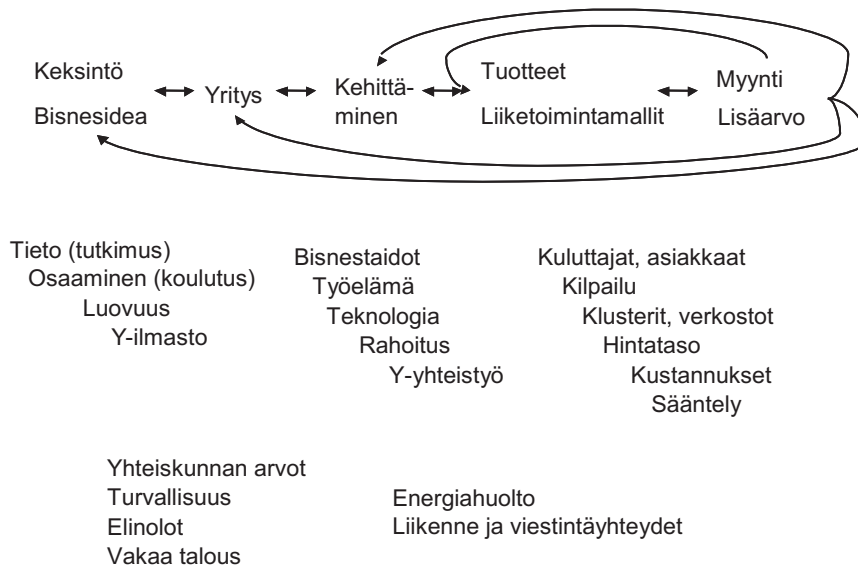
ovat osaksi julkisia. Omistajapoliittista päätöksentekoa ja omistajahallinnon hoitamista koskevat normit, periaatepäätökset ja muut ohjeet täsmennetään toimintaympäristön vaatimuksia vastaaviksi siten, että erityisesti pörssiyhtiöiden omistajaohjauksen pelisäännöt ovat selkeitä ja kaikkien tiedossa. Tässä tarkoituksessa uudistetaan valtion omistajaohjausta säätelevä laki (laki valtion osakasvallan käytöstä), joka on vanhentunut.

Liite

Elinkeinpolitiikan kehikko

Elinkeinpolitiikassa on ensisijaista huolehtia innovaatioprosessin, toimintaympäristön ja infrastruktuurin hyvästä vuorovaikutuksesta. Innovaatioprosessi, joka on hahmoteltu kehikon yläosassa, nähdään laajana kokonaisuutena, jossa keksinnöillä, uusilla liike-ideoilla ja liiketoiminnan kehittämällä on selkeä vuorovaikutus markkinoiden kanssa. Liiketoiminta- ja innovaatioympäristö, jonka tekijöitä on kuvattu kehikon keskiosassa, tukevat innovaatioprosessin toimintaa. Kehikon alaosassa on perusrakenteita, jotka ovat kilpailukyvyn ja innovaatioiden välttämätön edellytys.

Innovaatiot, toimintaympäristö ja perusrakenteet

Authors Erkki Virtanen, Chairman Hannu Lipponen, Secretary		Date December 2006
		Commissioned by Ministry of Trade and Industry
		Date of appointment
Title The 2006 Industrial Policy Outlook		
Abstract <p>Major challenges for industrial policy relate to greater global economic interdependence, deeper technology exploitation and environmental problems. Major domestic challenges are an ageing population, a greater share of services output in the economy and economic development concentrating in certain regions. Close interaction between an effective innovation process and effective markets forms the key to future success.</p> <p>Demanding consumers and customers play a greater role as sources of innovations. In effective markets competition maintains prices at reasonable levels. At the same time, competitive pressures force companies to seek competitive advantages based on innovative products and processes. Low productivity in public services is a major concern.</p> <p>The business environment should be developed to guarantee that substantial research and development investment would more often create market successes, innovations based on customer and business models would proliferate, the number of fast-growing companies would be higher and information and communications technology would be used on a more comprehensive basis.</p> <p>Emissions trading and rising fuel prices will slow down growth in GDP and transform the manufacturing base. On the other hand, these trends will spur innovation, generating new businesses such as energy saving and environmentally friendly products, production methods and processes, if they can be successfully commercialised.</p> <p>MTI contact person: Industries Department/Hannu Lipponen, tel. +358 (0)9 1606 3606</p>		
Key words Industrial policy, Energy, Globalisation, Climate, Innovations, Sustainable development, Competition, Competitiveness, Consumers, Service industries, Technology, Industry, Enterprises, Entrepreneur		
ISSN 1459-9376		ISBN 952-489-091-7
Pages 30	Language Finnish	Price 13 €
Published by Ministry of Trade and Industry		Sold by Edita Publishing Ltd

Tekijät (toimielimestä: nimi, puheenjohtaja, sihteeri)		Julkaisu-aika	
Erkki Virtanen, ordförande Hannu Lipponen, sekreterare		December 2006	
		Toimeksiantaja(t)	
		Handels- och industriministeriet	
		Toimielimen asettamispäivä	
		9.1.2006	
Julkaisun nimi			
Översikten 2006 över framtiden inom handels- och industriministeriets förvaltningsområde			
Tiivistelmä			
<p>Stora utmaningar är det växande ömsesidiga beroendet i världsekonomin, en fördjupad användning av informationstekniken och miljöproblemen samt i Finland servicebranschernas växande andel av produktionen, befolkningens åldrande och koncentrationen av den regionala ekonomiska utvecklingen. För näringspolitiken är det i fortsättningen allt viktigare, att marknaderna och innovationsprocessen samt deras inbördes växelverkan fungerar bra.</p> <p>Den aktiva konsumenten får ökad betydelse som framkallare av innovationer. Den effektiva marknaden tvingar företagen att söka konkurrensfördel med innovativa lösningar. Konkurrensen håller också priserna på en rimlig nivå. De offentliga servicebranschernas svaga produktivitet är ett centralt orosmoment.</p> <p>Omgivningen för affärsverksamheten ska utvecklas på så sätt att en betydande satsning på forskning och utveckling oftare än tidigare kan leda till framgång på marknaden, att innovationer som baserar sig på kunder och affärsverksamhetens modeller kan fås att öka, att det finns flera företag med snabb tillväxt och att utnyttjandet av informations- och kommunikationsteknologi i affärsverksamheten fördjupas.</p> <p>Utsläppshandeln och stigande energipriser gör att nationalprodukten växer långsammare och medför en ändring av produktionsstrukturen. Å andra sidan tvingar denna utveckling fram innovationer som, om kommersialiseringen lyckas, ger som resultat ny affärsverksamhet, t.ex. energisnåla och miljövänliga produkter, produktionsmetoder och verksamhetsätt.</p> <p>HIM tillämpar ett ”koncerntänkande” i ledningen av näringspolitiken genom att integrera sina egna politikområden (bl.a. företag, teknologi, konsument, konkurrens, energi). Dessutom krävs ett djupare samarbete med andra politikområden (sysselsättning, undervisning, region) i form av ett brett näringspolitiskt program eller rentav i form av ett näringsministerium.</p> <p>Kontaktperson på HIM: Neringavdelningen/Hannu Lipponen tfn. (09) 1606 3606</p>			
Asiasanat			
Näringspolitik, Energi, Globalisering, Klimat, Innovationer, Hållbar utveckling, Konkurrens, Konkurrenskraft, Konsumenter, Tjänstesektorerna, Teknologi, Industri, Företag, Företagare			
ISSN		ISBN	
1459-9376		952-489-091-7	
Kokonaissivumäärä		Hinta	
30		13 €	
Kieli		Kustantaja	
Finska		Edita Publishing Oy	
Julkaisija			
Handels- och industriministeriet			

Edelliset sarjassa ilmestyneet julkaisut

- 1/2006 Kauppa- ja teollisuusministeriön hallinnonalan toiminta- ja taloussuunnitelma vuosille 2007–2011
- 2/2006 Kilpailun seurantamenetelmien kehittäminen I: Kilpailuseurannan toteuttamisen periaatteet
- 3/2006 Kilpailun seurantamenetelmien kehittäminen II: Pilottitoimialojen kilpailuanalyysit
- 4/2006 Lähiajan energia- ja ilmastopolitiikan linjauksia – kansallinen strategia
Kioton pöytäkirjan toimeenpanemiseksi. Taustaraportti
- 5/2006 Riktlinjer för energi- och klimatpolitiken under den närmaste framtiden – en nationell strategi för verkställandet av Kyotoprotokollet Bakgrundsrapport
- 6/2006 Kauppa- ja teollisuusministeriön strategian toimeenpanosuunnitelma vuodelle 2006
- 7/2006 Family Entrepreneurship. Family Enterprises as the Engines of Continuity, Renewal and Growth-intensiveness
- 8/2006 Global Software -ohjelman arviointi
- 9/2006 Hyvin tunnetut tavaramerkit -työryhmän muistio
- 10/2006 Alueellisen innovaatiopolitiikan suunta
- 11/2006 Liikenteen biopolttoaineiden tuotannon ja käytön edistäminen Suomessa. Työryhmän mietintö
- 12/2006 Tilastovastuutyöryhmän muistio
- 13/2006 ViestinVaihto-ohjelman evaluointi
- 14/2006 Työvoima- ja elinkeinokeskusten tulostavoitteet vuodelle 2006
- 15/2006 DesignStart-ohjelman arviointitutkimus
- 16/2006 ETAP – EU:n ympäristöteknologiaa koskevan toimintaohjelman kansallinen etenemissuunnitelma
- 17/2006 ETAP – EU:n ympäristöteknologiaa koskevan toimintaohjelman kansallinen etenemissuunnitelma (englanninkielinen)
- 18/2006 Vaikutusarvioselvitys hallituksen esityksestä julkisia hankintoja koskevan lainsäädännön muuttamiseksi
- 19/2006 Konsekvensbedömning av regeringens proposition avseende ändring av lagstiftningen om offentlig upphandling
- 20/2006 Space Activities in Finland;
National Strategy and Development Goals for 2005–2007
- 21/2006 Suomen matkailustrategia vuoteen 2020 & Toimenpideohjelma vuosille 2007–2013
- 22/2006 Yritystukietokannan perustaminen
- 23/2006 Palveluyrittäjyyden kartoittaminen aluekeskusohjelma-alueilla ja maakunnissa
- 24/2006 Kuluttajaneuvonnan kehittäminen
- 25/2006 Yritystoiminta ja kuntien ostopalvelut sosiaali- ja terveydenhuollossa
- 26/2006 Alueellinen elinkeinopolitiikka – hajanaisuudesta koordinaatioon?
- 27/2006 Keksintösäätiön ja sen asiamiesverkoston tuloksellisuus ja vaikuttavuus
- 28/2006 Yrittäjyyskatsaus 2006
- 29/2006 Uusyrittäjien kasvuhakuisuus
- 30/2006 Yritys-Suomi-palvelujen liiketoimintasuunnitelma
- 31/2006 Kansallinen ydinvoimalaitosten turvallisuustutkimus 2007–2010.
Ehdotus uuden tutkimusohjelman SAFI2010 runkosuunnitelmaksi
- 32/2006 Nuclear Power Plant Safety Reseach 2007–2010. Proposal for SAFIR2010 Framework Plan
- 33/2006 Evaluation of the Finnish Nuclear Safety Research Program “SAFIR”
- 34/2006 Kauppa- ja teollisuusministeriön hallinnonalan tulostavoitteet vuodelle 2006
- 35/2006 Elinkeinopolitiikan suuntaviivat
- 36/2006 Käsillä yrittäminen
- 37/2006 Guidelines for Finnish Industrial Policy
- 38/2006 Sähkönen tukku- ja vähittäismarkkinoiden toimivuus –
Selvitysmies Matti Purasjoen raportti
- 39/2006 Tilintarkastajan vahingonkorvausvastuu – kehitystarpeet de lege ferenda

Kauppa- ja teollisuusministeriön hallinnonalan tulevaisuuskatsaus 2006

Kauppa- ja teollisuusministeriön hallinnonalan tulevaisuuskatsauksen keskeinen ajatus on toimivien markkinoiden ja toimivan innovaatiojärjestelmän hyvin toimiva vuorovaikutus. Katsauksessa korostetaan aktiivisen kuluttajan ja toimivien markkinoiden merkitystä innovaatioiden lähteenä. Innovaatioita käsitellään laajana kokonaisuutena markkinoista tutkimukseen. Kestävä kehitys sekä energia- ja ilmastopolitiikka ovat entistä merkittävämpi elinkeinopolitiikan alue.

ISSN 1459-9376
ISBN 952-489-091-7
ISSN 1796-0010 (nettiversio pdf)
ISBN 952-489-092-5 (nettiversio pdf)

EDITA PUBLISHING OY
PL 800, 00043 EDITA
vaihe 020 450 00
ASIAKASPALVELU
puhelin 020 450 05
faksi 020 450 2380
EDITA-KIRJAKAUPAT
HELSINGISSÄ
Annankatu 44
puhelin 020 450 2566